
Գ Լ ՈՒ Խ 5. ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ ԵՎ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ

Բացի օբյեկտիվ փաստերն ու տվյալները ներկայացնելուց, անհրաժեշտ է նաև ուսումնասիրել միգրանտների և նրանց ընտանիքների անդամների՝ աշխատանքային միգրացիայի պատճառների և հետևանքների սուբյեկտիվ ընկալումը: Այս գլուխը նվիրված է երևույթի գնահատմանը՝ հարցվողների աչքերով:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Հետազոտության արդյունքները վկայում են, որ աշխատանքային միգրացիայի հիմնական պատճառները Հայաստանում աշխատանքի հետ կապված հիմնախնդիրներն են (96.9%): Այդ թվում, հարցվողների 51%-ը նշել է աշխատատեղերի բացակայությունն առհասարակ, 43.0%-ը՝ բավարար վարձատրվող աշխատատեղերի պակասը, իսկ 2.9%-ը՝ իրենց մասնագիտությամբ աշխատատեղերի բացակայությունը: Բոլորովին զարմանալի չէր, որ 454 աշխատանքային միգրանտներից միայն 12-ն են բռնել միգրացիայի ճանապարհը այլ պատճառներով, ինչպիսիք են, օրինակ, անառողջ բարոյահոգեբանական մթնոլորտը կամ ոչ կայուն քաղաքական իրավիճակը:

Հետաքրքիր էր նկատել, որ միջին տարիքի միգրանտները հիմնականում հաշվի են առել աշխատավարձի գործոնը, իսկ 21-30 և 51-ից բարձր տարիքային խմբերի միգրանտների մեծամասնությունը մեկնել էր Հայաստանից, որովհետև ընդհանրապես ի վիճակի չեն եղել աշխատանք գտնել: Այս արդյունքը կարելի է բացատրել նրանով, որ Հայաստանում միջին տարիքի բնակչության զբաղվածության մակարդակն ընդհանուր առմամբ ավելի բարձր է: Միջին տարիքի մարդկանց նկատմամբ աշխատաշուկայում ավելի մեծ պահանջարկը ռացիոնալ հիմքեր ունի. երիտասարդները հիմնականում չունեն բավարար փորձ, իսկ տարեցներն այնքան էլ լավ չեն տիրապետում ժամանակակից շուկայում կողմից պահանջվող ունակություններին: Ահա թե ինչու միջին տարիքի բնակչությունը նախընտրում է գտնել «լավ» աշխատանք, քան պարզապես ընդլայնել աշխատանքային փորձը:

Նույն ենթադրությամբ կարելի է հիմնավորել նաև այն, թե ինչու բարձրագույն կրթությամբ և գիտական աստիճանով միգրանտներն աշխատաշուկայից ավելի բարձր ակնկալիքներ ունեն: Պարզվում է, որ վերջիններիս 55.1%-ը Հայաստանից հեռացել է անբավարար վարձատրության պատճառով, մինչդեռ ավելի ցածր կրթական մակարդակ ունեցող միգրանտների մեծամասնությունն ընդհանրապես Հայաստանում աշխատանք չէր կարողացել գտնել:

Աշխատանքային միգրացիայի լրացուցիչ պատճառների շարքում հարցվողները նշել են Հայաստանի զարգացման հեռանկարների բացակայությունը (9.4%), գործարարությամբ զբաղվելու խոչընդոտները (9.4%), անառողջ բարոյահոգեբանական մթնոլորտը (5.6%) և ոչ կայուն աշխարհաքաղաքական իրավիճակը (0.7%):

Հաշվի առնելով երկրից ցածր աշխատավարձի պատճառով մեկնող միգրանտների սովոր գանգվածը, անհրաժեշտ ենք համարել գնահատել նրանց նվազագույն պահանջները ամսեկան վարձատրության չափի վերաբերյալ: Պարզվում է, որ ամսեկան միջին եկամուտը, որի դեպքում միգրանտն այլևս չի մեկնի արտասահման աշխատելու, կազմում է 337 ԱՄՆ դոլար, ինչը մոտավորապես 10 անգամ գերազանցում է ՀՀ կառավարության կողմից ներկայումս սահմանված աշխատավարձի մինիմալ չափը:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՄԻԳՐԱՑԻԱՅԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ

Միգրանտների մեծամասնությունը հավաստել է, որ վերջին ուղևորությունը մասամբ արդարացրել է իրենց սպասումները (63.7%), իսկ 12.3%-ն ուղևորությունից լիովին բավարարված է: Միաժամանակ յուրաքանչյուր հինգերորդ միգրանտի սպասումներն ընդհանրապես չեն արդարացել: Ընդ որում միգրանտների 79.5%-ն ուրիշներին խորհուրդ կտար մեկնել արտասահման աշխատելու:

Ինչ վերաբերում է միգրանտների ընտանիքների անդամների գնահատականներին, ապա դրանք պակաս լավատեսական են. յուրաքանչյուր երրորդ ընտանիքի սկզբնական ակնկալիքները չեն արդարացել, ուստի հարազատները պնդում են, որ միգրանտների՝ արտասահմանում աշխատել շարունակելն անիմաստ է:

Հարցվողների կարծիքով, այն փաստը, որ իրենց ընտանիքի անդամները ժամանակավորապես աշխատում են արտասահմանում, իրականում չի ազդում **ընտանիքի կառուցվածքի** վրա: Մեծ մասամբ նրանք կարծում են, որ եթե միգրանտները մնային Հայաստանում, երեխաների և ամուսնացածների թիվը նույնը կլիներ: Սա բավականին տրամաբանական է, եթե հաշվի առնենք, որ միգրանտների մեծամասնությունը 41-50 տարեկան ամուսնացած տղամարդիկ են: Ինչ վերաբերում է ավելի երիտասարդ միգրանտներին, միգրացիայի ժամանակավոր բնույթը, թերևս, չի խանգարում նրանց ամուսնանալ և երեխա ունենալ. նման իրավիճակների Հայաստանում կարելի է հանդիպել շատ հաճախ:

Ի տարբերություն վերը նշվածի, հարցվողների մեծամասնությունը (76.1%) հավատացած է, որ իրենց ընտանիքը ֆինանսապես ավելի վատ վիճակում կլիներ, եթե իրենց հարազատների մեջ չլինեին աշխատանքային միգրանտներ: Հարցվողների մնացած 1/4-ը, կարծում է, որ ֆինանսական դրությունը

հավանաբար կլինեն նույնը (19.5%), կամ նույնիսկ ավելի լավ (3.1%): Այս իմաստով նշանակալի կապ է հաստատվել հարցվողների կարծիքների և միգրանտների կողմից վերջին ուղևորության ընթացքում դրամական փոխանցումների ծավալի միջև: Այն տնային տնտեսությունները, որոնք կարծում են, որ աշխատանքային միգրացիան **տնտեսապես արդյունավետ** է, միգրանտի վերջին ուղևորության շնորհիվ ստացել են միջինում 1637 ԱՄՆ դոլար, մինչդեռ նրանք, ովքեր կասկածներ են հայտնում միգրացիայի տնտեսական հիմնավորվածության մասին, ստացել են միջինում 4 անգամ պակաս եկամուտ (մոտ 400 դոլար):

Հարցվողները տարբեր կարծիքներ արտահայտեցին ընտանիքի **բարոյահոգեբանական մթնոլորտի** վրա աշխատանքային միգրացիայի ազդեցության վերաբերյալ: Այնուամենայնիվ, պատասխանների բաշխումը խոսում է այն մասին, որ միգրացիան ընտանիքում տիրող մթնոլորտի վրա ավելի շուտ դրական կերպով է անդրադարձել: Միգրացիայի ազդեցությունը բացասական գնահատողների հարաբերությունը դրական գնահատական տվածներին մոտավորապես 1:3 է (կամ 17.3%-ը 40.3%-ի):

Առաջին տեսակետի ամենահավանական բացատրությունն այն է, որ թեկուզ կարճ ժամանակով՝ ընտանիքը մասնատվում է: Այս փաստարկը հիմնավորվում է նրանով, որ այս հարցում հարցվողների դիրքորոշումը կախված է միգրանտների ուղևորության միջին տևողությունից. այն դեպքերում, երբ հարցվողների կարծիքով միգրացիան բարենպաստ կերպով է ազդել ընտանիքի ընդհանուր մթնոլորտի վրա, միգրանտների աշխատանքային ուղևորությունը տևել է 8 ամսից պակաս: Ի հակակշիռ՝ այն միգրանտները, որոնց ընտանիքները մտահոգված են միգրացիայի բացասական հոգեբանական հետևանքներով, արտասահմանում անցկացրել են միջինում 10.5 ամիս:

Միաժամանակ հարցվողների գնահատականը կախված է նրանից, թե արդյո՞ք մինչև արտասահման մեկնելը միգրանտը Հայաստանում ունեցել է աշխատանք: Պարզվում է, որ միգրացիայի դրական ազդեցությունը փաստող ընտանիքների 60%-ի դեպքում միգրանտները գործազուրկ էին: Իսկապես, գործազրկությունը, ֆինանսական միջոցների սակավությունը և ապրուստի միջոցների տևական որոնումը կարող են ընտանիքի բարոյական վիճակին շատ ավելի մեծ վնաս հասցնել, քան որոշ ժամանակով ընտանիքից հեռու գտնվելը:

Աշխատանքային միգրացիայի սոցիալական հետևանքներից մեկը կարող է լինել հասարակական կապերի թուլացումը. հարցվողների մոտավորապես 1/3-ի հավաստմամբ, ընտանիքի որոշ անդամների միգրացիայի պատճառով նրանք իրենց ընկերների, բարեկամների, ծանոթների հետ ավելի քիչ են շփվում: Այս իրավիճակը կարող է վերագրվել աշխատանքային միգրանտների սեռատարիքային կառուցվածքին: Նրանց մեծամասնությունը երիտասարդ կամ միջին տարիքի տղամարդիկ են, որոնք հավանաբար հանդիսանում էին ընտանիքը հասարակության հետ կապող ամենաուժեղ օղակը: